

## Sjællands landsting i Ringsted

Af *A. Strange Nielsen*.

Dengang Sjælland blev samlet til et „land“, blev der også brug for et samlingssted, hvor dette „land“s fælles anliggender kunne blive behandlet. Ingen véd noget om, hvornår dette skete. Oplysningerne fra disse fjerne tider er så sparsomme, at vi kun kan fastslå, at vor viden derom fortaber sig i fortiden. I kraft af sin centrale beliggenhed på Sjælland blev Ringsted samlingspunktet for øen. Det er ikke utænkeligt, at byen har været sjællandsfarernes samlingssted allerede i slutningen af jernalderen. I hvert fald nævnes Ringsted i den *Ældre Edda*, og også dette fortæller os, at byens centrale stilling går tilbage til oldtiden.

For mange Ringsted-historikere har det været fristende at søge at finde den nøjagtige beliggenhed af det gamle samlingssted, der havde tre hovedfunktioner, nemlig: fælles retspleje, fælles gudsdyrkelse og valget af en fælles konge. Dette, at befolkningen samlede sig om disse fælles sager, førte også med sig, at Ringsted blev pladsen, hvor man samtidig handlede — eller tingede.

Der er især tre Ringsted-historikere, der i taknemmelighed bør mindes for deres indsats for at klarlægge Ringsteds og Midsjællands historie. Deres dygtige og grundige arbejde har været udgangspunktet for den forskning, hvorved dette bidrag søger at bygge videre på arbejdet med at skildre

Ringsted og sjællandsfarernes gamle landsting. Disse højt for-  
tjente mænd er afdøde redaktør *J. V. Christensen*, Ringsted,  
afdøde pastor *P. Severinsen*, Bringstrup, og direktør, cand.  
mag. *Arthur G. Hassø*, København.

Af disse har redaktør *J. V. Christensen* peget på tre plad-  
ser, hvor selve tinget kan tænkes at have fundet sted<sup>1</sup>).  
Han går ud fra en vending hos Saxo „Ud på Tinghøjene“  
og søger derfor efter høje i byens omegn. Først nævner han  
den stærke gruppering af oldtidshøje på Ringstedmarken et  
stykke syd for byen og ned mod Lilleåen. Dernæst dvæler  
han længe ved landsbyen Mulstrup, hvor en lang række ager-  
navne vidner om, at der her har været et ting- og rettersted.  
Endelig peger han på „Estrup Tingsted“ i Allindemagle  
sogn, hvor der også er påvist rettersted, og hvor der stadig  
findes adskillige kæmpehøje bevarede. Alle disse tre steder  
ligger i ret stor afstand fra Ringsted, og de to af dem (Mul-  
strup og Estrup) ved egentlige landsbyer. Spørgsmålet er, om  
landstinget nogensinde havde fået navnet *Ringsted Lands-  
ting*, hvis det havde ligget ved en anden by. Vi må jo huske  
på, at Ringsted blot var en almindelig stor landsby, da den  
blev samlingssted, en by på alder med de nærliggende byer:  
Sigersted, Haraldsted og Vigersted. Man kunne også spørge:  
Hvorfor ulejlige sig ud til de før nævnte tre ucentralt belig-  
gende tingsteder, når vejene fra alle sider mødtes i Ringsted?  
Mon ikke tingstedet ved Mulstrup er et af Ringsted herreds  
gamle herredsting? Markbogens navne med *tinghus* tyder  
derpå, idet tinghuse først kom til i herredernes senere hi-  
storie. Estrup Tingsted var ting- og rettersted for det birk<sup>2</sup>),  
der fra 1539 hørte til Billeslægtens nu forsvundne hovedgård  
*Allinde*(magle), og som nedlagdes i 1575. Den nederste af

højene ved Lilleåen, Galgehøjen, betegner snarest stedet i den yderste udkant af Ringsted bys grund, hvor købstaden havde et af sine gamle rettersteder.

Nu må vi lægge mærke til, at J. V. Christensen nøjes med forsigtigt at pege på disse tre steder, med størst tilbøjelighed for Mulstrup. Senere har lokalhistorikeren *Johs. T. Christensen* i en kronik i Ringsted Folketidende underkastet denne mulighed fornyede overvejelser<sup>2a</sup>).

Den mest nærliggende mulighed, den, at landstingets sted er det nuværende torv, hvor de tre gamle Tingsten stadig ligger, er ikke blevet indgående belyst. Den folkelige tradition udpeger dem som de historiske Tingsten.

Fra alle dele af Sjælland peger landevejene mod Ringsted. En nøje betragtning af landevejens forløb viser, at Ringsted var målet for disse veje. De var ikke bestemt til at gå videre, andetsteds hen. Enhver, der i dag kommer til Ringsted torv ad én af landevejene, vil opdage, at han ikke kan komme videre uden at foretage et sving på 90 grader. Endog den i dag så stærkt befærdede hovedvej 1 viser dette. Fra nord falder den ind i byen med retning direkte mod Tingstenene; den synes ikke at have haft ærinde videre. Vil man i dag videre mod Storebælt, er det nødvendigt at dreje de nævnte 90 grader til højre. Fra Sorø-siden er vejføringen ved Tingstenene tilsvarende. Fra syd og øst samledes forbindelserne fra Næstved og Rønnede uden for Ringsted for derefter i en bue syd om byen at falde ind gennem Søgade og pege direkte mod Tingstenene. Hvis man tænker sig, at Tingstenene er stedet, var det altså muligt at komme dér fra hele Sjælland uden at skulle gennem Ringsted by, der som købstad har haft sin egen jurisdiktion.

Det må stadig huskes, at Ringsted dengang var en lille by, som grupperede sig om byens gamle torv, det nuværende Lilletorv, med byens brønd, der ses på „Reesens Atlas Danicus“ af 1679. Ved begyndelsen af den kristne tid fik byen også sin sognekirke her, Sct. Hans kirke, som blev nedlagt i 1571, og om hvis tilstedeværelse gadenavnet Sct. Hansgade stadig minder. Det oprindelige Ringsted har næppe strakt sig videre end til hjørnet, hvor nu Sct. Hansgade munder ud i det store torv. Når det bratte sving fra torvet ind i Sct. Hansgade stadig forekommer så ubekvem, skyldes det netop, at her standsede byen, muligvis var her byport. Bebyggelsens gruppering langs Torvet og Nørregade m. m. bærer tydeligt et yngre præg. Den oprindelige by lå meget lavt, meget lavere end nu; dels er kulturlaget vokset, og dels har man løftet gaden i svinget ind i Sct. Hansgade. Der var altså i middelalderen og før den tid en betydelig større stigning fra den gamle by og op til Tingstenene.

Lad os nu vende tilbage til Saxo's udtryk „ud på Tinghøjene“. Udtrykket bruges af Saxo i hans omtale af begivenhederne på Ringsted Landsting efter *Knud Lavards* drab 1131, hvor Knuds brødre sammen med *Skjalm Hvide* sønnerne og stormanden *Peder Bodilsen* (stifteren af Skovkloster) forlangte dom over *Magnus*. Saxo's ord det pågældende sted lyder: *Habendam in collibus concionem* — egentlig: „Forsamlingen (vel tinget), der skulle holdes på højene“. Ser vi på ordet *collibus*, så oversættes det nok ved højene, men det skal forstås som bakkerne eller højdedragene, altså én af naturen dannet formation. Hvis betydningen skulle gælde høje opkastede af mennesker ville ordet *tumulus* være anvendt<sup>3</sup>). Efter dette kan vi sikkert se bort

fra steder med samlinger af oldtidshøje. Saxo's ord passer derimod udmærket på stedet, hvor Tingstenene ligger. Set inde fra den lavtliggende Ringsted by, hvor kong *Niels* opholdt sig, mens tingforhandlingerne fandt sted, passer det fortræffeligt at sige „ud på *højderne*“.

Landstinget dømte Magnus fredløs, men ville ikke dømme kong *Niels*. Da opdagede man, at *Niels* slet ikke var til stede. Han havde nemlig efter ærkebisp *Assers* råd besluttet sig til at blive inde i byen. Tingforsamlingen blev opbragt over kongens fraværelse og „ville slå ham ihjel i huset, hvor han opholdt sig,, (Fr. Winkel-Horns oversættelse). Der er næppe, som J. V. Christensen mener tale om „hans egen gård“<sup>4</sup>), og da der ikke noget sted i nogen historisk kilde omtales en kongsgård i Ringsted, tør vi ikke regne med, at der har været en sådan. Men der har sikkert været fornemme huse, der har kunnet tage imod kongen. Imidlertid havde *Niels* fået bud om de opbragte tingfolk. Han sendte da ærkebisp *Asser* imod dem. Tingforsamlingens førstemand var *Erik* (Emune), Knud Lavards broder, og han var interesseret i, at *Niels* blev stødt fra tronen, så han selv kunne blive konge. Ærkebisp *Asser* var ridende, og det var *Erik* også; men dette behøver ikke at indebære, at vejen fra byen til tingstedet var lang, hvad nogle Ringsted-historikere jo mener. Mange af de fornemmere folk fulgte sikkert tingforhandlingerne fra hesteryggen, hvorfra de havde et bedre overblik. Først kunne være slet; tingpladsen og byens gader kunne være optrådte af folk til bens og til hest. Intet under da, at så fornem en mand som ærkebisp *Asser* red — selv en kortere vej. Det lykkedes for *Asser* at stille *Erik* og tingfolket tilfreds, så en forhandling mellem dem og kongen kunne komme i

stand. „For ikke at ophidse almuens vrede holdt han råd udenfor tingstedet, så der gik bud mellem begge parter, mens forhandlingerne stod på“ (Fr. Winkel-Horn). Når han opholdt sig uden for tingstedet, og dog så nær, må han have opholdt sig på Ringsted bys grund, under dens jurisdiktion. Dette kan udmærket passe på hjørnet af Sct. Hansgade. Hvis der så her endog var byport, eller måske kun et led, var han i forholdsvis større sikkerhed.

Et yderligere vidnesbyrd om, at Ringsted by næppe strakte sig længere end foran anført, er tilstedeværelsen af *Sct. Jørgensgården*. Ejendommen Gl. Sct. Jørgensgård i Nørregade indtager den plads, hvorpå den middelalderlige Sct. Jørgensgård lå. Den nævnes<sup>5)</sup> så tidligt som 1261, da den ved testamente fik overdraget en pengegave. Da Sct. Jørgensgårdene var beregnet til at huse de spedalske, valgte man altid at lægge dem et stykke uden for byen. Eksempler herpå kan let påpeges i Roskilde, Næstved o. s. v. Når Ringsted Sct. Jørgensgård ved middelalderens slutning findes i en regulær bygade, kan dette kun forklares ved, at byen er vokset ud til den. En bekræftelse af dette forhold finder vi også i, at Sct. Jørgensgården vedblev at høre under Ringsted herredsting indtil begyndelsen af det nittende århundrede og således havde samhørighed med landdistrikterne, indtil den udflyttedes og fik navnet Ny Sct. Jørgensgård<sup>5a)</sup>.

Ringsted bys stærke udvikling, hvorved byen groede uden om det store torv — tingpladsen — må være sket, da Valdemarerne placerede byen på så fremskudt en plads, og mens tingstedets afgørende betydning endnu var stor. Valfarterne til Hellig Knuds og „Hellig“ Eriks<sup>5b)</sup> begravelser bidrog også hertil. Bebyggelsen bredte sig da ikke alene langs randen

af tingpladsen, men også langs de til tinget førende landeveje, hvorved Nørregade, Sct. Bendtsgade (tidl. Klosterstræde) og Søgade blev til. Ingen anden ældgammel dansk by har så stort og oprindeligt et torv som Ringsted. Mange byers gamle torvehandel foregik i en bred Algade eller på et lille uregelmæssigt torv. Det er tingets særpræg, at byen har dette meget store, frie, åbne, ældgamle torv, der forøvrigt også fortjente denne beskrivelse, da der lå bygninger mellem torvet og Sct. Bendts kirke. Der er kun én forklaring mulig: Pladsen kunne ikke bebygges, for man havde brug for en plads af disse dimensioner til landstinget, som skulle rummes dér.

En af landstingets vigtigste funktioner var som nævnt den at vælge konge. Kongens riger og lande var oprindeligt tre: Jylland, Sjælland og Skåneland. Hvert af dem havde sit landsting, som havde magt og ret til at vælge konge, oprindeligt hver sin. Men efter Danmarks samling til eet rige, blev det praksis, at kongen først valgtes i Viborg, derefter i Lund og sidst i Ringsted<sup>6</sup>). I de fleste af de gamle dokumenter, der omtaler hyldningerne, angives stedet som Sjællands landsting i Ringsted, altså med så nøje tilknytning til selve byen, at nærmere stedsangivelse har været overflødig. I enkelte dokumenter får man enten en antydning af stedet eller en sikker bestemmelse. Hyldningen af *Valdemar den Stores søn Knud* (VI) 1170 var en afgørende ændring af formen for kongehyldning. Især fordi man her for første gang lod kongens lille søn vælge til faderens efterfølger, men også fordi der med denne udvælgelse fulgte en indvielse i Sct. Bendts kirke. Vi ser her, hvorledes kirke og landsting knyttes sammen. Dette er også tilfældet med hyldningen af dron-

ning *Margrethe* i 1387, da hun efter sin søn Olufs død vælges til „fuldmægtig frue og husbonde og til ganske rigens af Danmarks formyndere i alle måder ..... i Sct. Bendts kirke i Ringsted og på Sjællandsfare landsting“<sup>6a</sup>). Den sidste kongehyldning, der fandt sted i Ringsted skete 8/7 1584, da *Frederik II's* lille søn *Christian (IV)* modtog stændernes troskabshed. De former, under hvilke dette skete, er udførligt beskrevet, og det forklares mere end én gang, at det „pallatz (træforhøjning), hvorpå kongen og hans lille søn modtog hyldningseden, var opbygget på torvet. Der er ingen grund til at tro, at sidste hyldning skulle være foregået på et andet sted, end dér, hvor det fra gammel tid var skik og brug — altså et sted, der ikke kan have været så fjernt fra de nuværende tingsten. Denne plads egnede sig også ganske fortræffeligt, idet det mod syd skrånende torv gjorde det muligt for det forsamlede tingfolk at følge, hvad der foregik på dette sted. Alle vidnesbyrd om kongehyldninger peger således på, at *torvet er sjællændernes gamle tingplads*, og dette harmonerer udmærket med det foran anførte om tingstedet på „højderne“ uden for byen.

Som tidligere omtalt havde landstinget oprindeligt tre hovedfunktioner: Rettens pleje, kongevalg og gudsdyrkelse. — Fra historien véd vi, at dér, hvor menneskene kom sammen til ting, havde de også deres store centrale offersteder, hvor de dyrkede de hedenske guder. At der har været en sådan kult her, må betragtes som givet. Forfatteren dr. phil. *Gudmund Schütte* skriver herom i sin bog „Hjemligt hedenskab“ — — — „En ældre hovedhelligdom for Sjælland var ved Hringstadr, hvor forhen øens vigtigste tingmøder holdtes ved Tislund, der var viet himmelguden Ty i

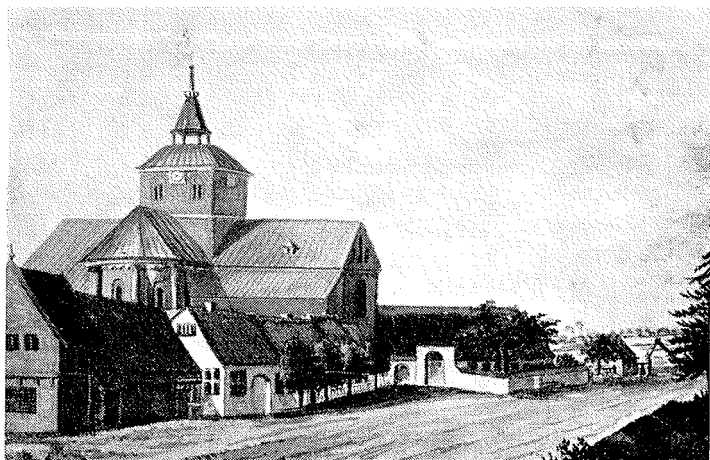


hans egenskab af retsgud; uden tvivl har byen navn efter himlens strålende midtpunkt Hring, d. v. s. solen. Et mytisk edda-kvad opregner de ejendomme, der skænkes i tandgave til den unge helt Helge Hundingsbane, d. v. s. guden Thor, og deriblandt forekommer navnet Hringstadr<sup>7</sup>).

De eneste fingerpeg, der hidtil er givet i retning af at stedfæste gudehovets plads grunder sig på to stednavne, nemlig *Ringstedlund* og *Thislund skov*, som anses for to hellige lunde eller måske to navne på samme lund<sup>8</sup>). Ringstedlund nævnes i *Absalons* sjællandske kirkelov<sup>9</sup>) af 1171 og i gavebreve til Ringsted kloster fra Erik Emune 1135 og *Svend Grathe* 1148. Thislund skov nævnes i sidst anførte gavebrev. Historikeren afdøde pastor P. Severinsen, Bringstrup, har som den første peget på, at lokaliteterne *Tidselå* og *Tidsebro* ved vestenden af Langesø synes at have bevaret mindet om Thislund frem til vore dage. Historikeren Arthur Hassø har yderligere underbygget dette ved at fremdrage ældre skrivemåder af dette navn, og mener, at Thislunden eller Ringtedlund var den sammenhængende skovstrækning, der vides at have strakt sig fra Tidselåen langs Ringsted å's dalsænkning til Ringsted kloster.

Det skal ikke her bestrides, at Thislund kan have været et helligsted i forbindelse med landstinget. Derimod er der næppe — indtil nu — holdepunkt for, at de to Ringsted-historikere Hassø og J. V. Christensen begge uden nøjere begrundelse forestiller sig et af brædder opført gudehov i selve Ringsted, indrettet som vi kender det fra de islandske sagaer.

Lad os imidlertid se lidt på Tingstenene. Disse tre glat-slidte sten er også opfattet som bytingsten, hvilket de umuligt



*Den vestligste af Tingstenene ses i nederste venstre hjørne af billedet. Dette er det ældste vidnesbyrd om Tingstenene.*

Ifølge traditionen tegnet af en Ringsted-præst. Kopieret af Borchs atelier.

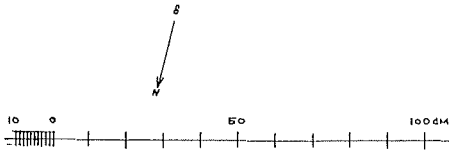
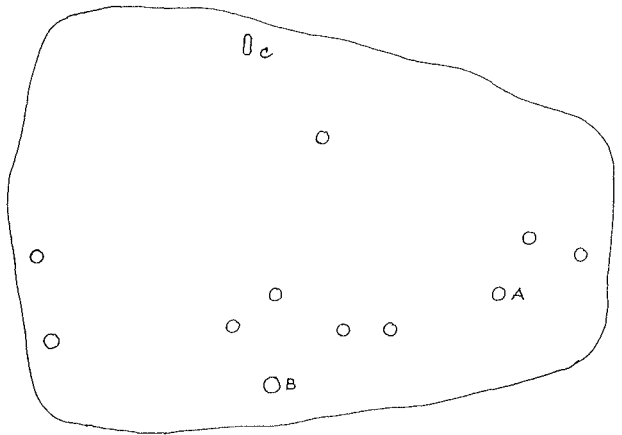
kan have været oprindeligt, da de i så fald måtte have haft deres plads på Lilletorv. Man har også opfattet dem som torvesten<sup>11</sup>), på hvilke de handlende anbragte deres varer, når der var torvedag. Denne funktion har de virkelig haft; men der er ikke noget i vejen for, at deres oprindelige placering skyldes andet formål. Det er for resten sært, at forfatteren *Aug. F. Schmidt* i sit store værk „Danmarks kæmpesten i folkeoverleveringen“ ganske forbigår Tingstenene i Ringsted, om hvilke der også findes minder i folkeoverleveringen.

Når vi da ser på de tre sten på Ringsted torv, der bærer navnet Tingstenene, og som i den folkelige tradition, så langt

tilbage denne kan følges, og det er mindst til 1790-erne, betegnes som stedet, hvor sjællændernes landsting blev holdt i gamle dage. Der fortælles<sup>1,2</sup>) f. eks.: „Når der blev holdt landsting, blev der sat fire stokke i jorden i firkant omkring Tingstenene. Under tinget stod kongen på den midterste sten“. De tre sten ligger i en ret linie nogenlunde øst-vest, således at akse går gennem stenenes centre. Den midterste sten er den største og højeste; de to ved siderne er lidt lavere. Midterstenens største og mindste højde over det nuværende torv er 64 cm og 57 cm, veststenens 31 cm og 28 cm og øststenens 46 cm og 38 cm.

*Veststenen:* Største længde 159 cm, største bredde 110 cm. På overfladen ses 12 fordybninger, der træder tydeligt frem i regnvejr, når de alle står vandfyldte. Nogle af fordybningerne er så uregelmæssige, at det er vanskeligt at afgøre, om de er dannet af naturen eller menneskene. Andre er påfaldende regelmæssige og glatte at se og føle på, utvivlsomt frembragt af mennesker. De har nogen lighed med de såkaldte skåltegn. De interessanteste af disse er på tegningen mærket A, B og C. En af disse (C) er aflang og ses 4 cm inde fra stenens sydrand. På nordsiden bærer stenen præg af, at der er hugget dele bort. Men på vestsiden findes 2 og på nordsiden 6 temmelig dybe ligesom „udborede“ huller, som det ikke er nemt at se nogen mening med.

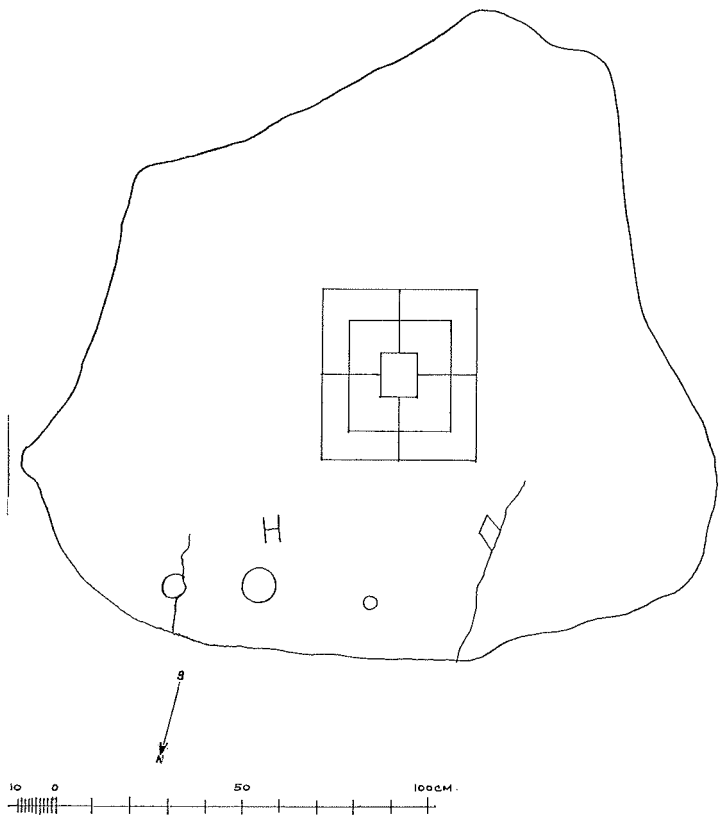
*Midterstenen:* Største længde 189 cm, største bredde 173 cm. Stenens temmelig plane flade kan måske være fremkommet ved, at en overdel af den er spaltet bort. Dens glatte flade ligger næsten vandret. Stenen bærer præg af, at der er borthugget store dele på sydsiden og mindre dele på de andre sider. Den er noget medtaget af revner, der måske tid efter



Vestre ringstens overflade.

(Tegning af arkitekt Egil Sørensen).

anden vil få den til at spaltes. Omtrent midt på stenens flade er der indhugget et såkaldt „tavlspil“, som ofte fremhæves i omtalen af Tingstenene. I dag ville vi kalde det et „mølle-spil“, hvor man kan trække „i rad“ og „af rad“, når man spiller. Det har ikke været muligt at få oplyst, hvor tidligt man kan datere sådanne spil. Overleveringen fortæller, at det skal være indhugget af fjendtlige soldater, indkvarteret i Ringsted. Nogle mener, at svenske soldater indhuggede det under Karl Gustavskrigen 1658—60. Andre nævner englænderne 1807 og atter andre spaniolerne 1808. Sidstnævnte forklaring stammer fra en dreng, der har fortalt, at han som 11-årig overværede indhugningen<sup>12</sup>). Ser man imidlertid nøjere på den midterste stens flade, vil man — især med solen lavt på himlen — opdage, at der er adskillige andre indhuggede mærker i stenen. Ingen har tidligere gjort opmærksom herpå. Nord for „tavlsplet“ 15 cm fra stenens kant findes et rundt mærke med en diameter på 3,5 cm; mærket findes omtrent i forlængelse af „tavlsplet“s midterakse. Hvor dybt det er, kan ikke konstateres, da det er fyldt med en hvidlig porøs masse, der tydeligt nok ikke hører naturligt til her. Ældre folk har fortalt, at denne runde plet skulle have en særlig betydning. Byens drenge forklarede, at svenskerne lavede hullet, da de indhuggede „tavlsplet“, og at de brugte det til at stikke enden af fanestangen ned i, for at deres flag kunne stå selv<sup>13</sup>). I tidligere tid skal den porøse masse ikke have fyldt hullet. Disse forklaringer om fjendtlige soldaters indhugning af spillet lyder ikke særlig troværdige. Snarere er de en senere tids forklaringer på, hvad dette gådefulde „tavlspil“ egentlig skulle betyde. Skulle mon nogen af denne artikels læsere kunne fortælle mere om dette? På den



*Midterste tingstens overflade.*

(Tegning af arkitekt Egil Sørensen).

nordøstre del af stenens flade findes endvidere 2 ringtegn i ca. 12 cm's afstand fra nordkanten. Det østligste og mindste med en diameter på 6 cm berører en naturlig spalte i stenen og synes at mangle lidt af rundingen, dér hvor spalten berøres; men om dette skyldes en afspaltning er ikke så let at sige. Det andet ringtegn har en diameter på 9 cm og er formet som en meget smuk regelmæssig cirkel. Hvis Gudmund Schütte havde kendt disse ringsten, havde han formodentlig sat dem i forbindelse med soldyrkelsen og edda-navnet Hringstadr, eftersom han i en omtale af soldyrkelsen her henviser til et ringtegn, som skal findes i en sten, der sidder i Ringsted kirke<sup>14</sup>). Samme forfatter ville så meget desto ivrigere have taget tingstenens ringtegn til indtægt for sin opfattelse af solkulten, hvis han havde vidst, at der 7 cm oven over den store ring findes et tydeligt indhugget *H* (højde 6 cm, bredde 4 cm), idet han i særlige betragtninger sætter *H*-tegnet i forbindelse med landets store hedenske helligdomme. Han søger at vise, at bogstavrim med *H* var på mode i Thorsdyrkelsen og viser hen til gamle skrivemåder som Hringstadr (Ringsted), Hleidrar (Lejre) og Hroiskelda (Roskilde) m. fl.<sup>15</sup>). Her tør vi ikke drage så vidtgående slutninger, men det er altså en kendsgerning, at tegnet *H* findes på den midterste sten sammen med to ringtegn. Endnu et tegn findes på den midterste tingstens flade. 55 cm fra fladens vestkant og 40 cm fra nordkanten findes en tydelig rhombeformet figur, anbragt således, at den fjerde side udgøres af en naturlig spalte i stenen. Rhomben vender de spidse vinkler ret nord og syd. Disse spørgsmål melder sig: Er det med vilje, at der i begge sider af stenen findes en figur, som har den ene linie fælles med en naturlig spalte?

Mon der forøvrigt andetsteds findes indhuggede rhombeformede figurer?

*Øststenen:* Største længde 160 cm, største bredde 146 cm. Stenen, der består af lagdelt granit med stærkt fremtrædende årer, har et prægtigt farvespil og er måske den smukkeste af de tre Tingsten. Enkelte steder er der tydeligt borthugget mindre partier af den. Med retning mod stenens sydrand findes to svagt fremtrædende længdestriber, måske slibemærker?

Tingstenene har aldrig været videnskabeligt undersøgt. Hvor langt går de ned i jorden? Findes den indhuggede tegn på undersiden? Hvilken beskaffenhed har jordlaget de hviler på, Er det urgrund eller kulturgrund? Disse og andre spørgsmål trænger til at blive klarlagt. *Tingstenene i Ringsted er så enestående et fortidsminde, at det næppe mere har noget sidestykke indenfor nordisk retsområde.* Dette må berettige til, at en videnskabelig undersøgelse bliver foretaget.

I forbindelse med Ringsted torv og Tingstenene findes endnu en ejendommelighed, som ikke hidtil er taget i betragtning. Ved udmundingen i torvet har Nørregade en meget stor bredde (38 m) med blomsterbed og springvand, der adskiller de to kørebaner, som bredden her tillader. Regnet fra torvet aftager Nørregades bredde, indtil man når ud til nr. 18. Kort forinden findes Nørregades „knæk“. Hvorfor dette „knæk“? Det ses f. eks. på Resens „Atlas Danicus“ 1679. Det var der altså før den store brand i 1747. En nøje betragtning af Nørregades byggelinier på dette sted afslører en langagtig trekant med de to husrækker som sider. Trekanten åbner sig mod torvet, hvor øst-vest-aksen gennem tingstenene har en retning passende til grundlinie. Denne





*Den trekantformede del af Nørregade. Bilsporene viser det skarpe sving på 90 grader.*

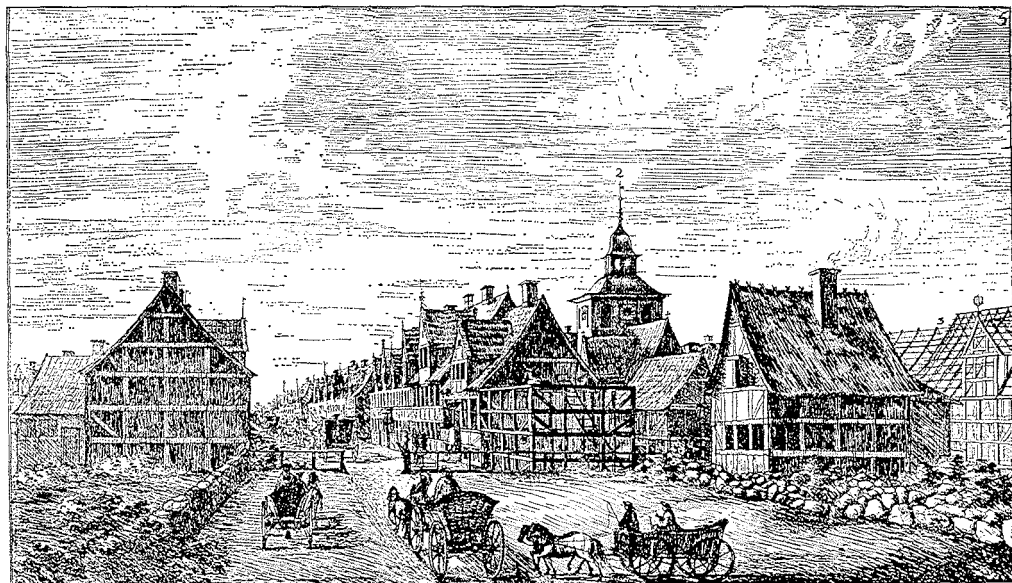
(Foto 1958 — J. B. Larsen).

øst-vest-akse har dog en nordlig afvigelse på ca. 12 grader, hvilket gør den endnu mere passende som grundlinie i Nørregade-trekanten. Hvis trekantens venstre ben trækkes fra den vestre tingsten til toppunktet ud for nr. 18 i Nørregade, fremkommer der en ligebenet trekant, hvor en del af den nuværende husrække synes at være forskubbet lidt ind i trekanten. Spørgsmålet er da, om der i Ringsted kan påvises et trekant-vi, sådan som det er tilfældet ved de store gamle kultsteder i Uppsala og Jelling. Kan Tingstenene tænkes at være en levning med tilknytning til et sådant vi? Kan der

findes flere sten på række? Eller mærker af sådanne? Har bebyggelsen i Nørregade respekteret gammel hellig grund, så gaden på denne måde har fået sit nuværende udseende?

Hvis vi nu går ind på tanken om et trekant-vi, må vi først sige, at det i dag er meget vanskeligt at fastslå de helt nøjagtige mål og afgrænsninger. Går vi imidlertid ud fra vinkelbenenes skæringspunkt midt i Nørregades kørebane ud for nr. 18 og regner øst-vest-aksen gennem Tingstenene for grundlinien, så skulle vinkelbenene være godt 205 meter og grundlinien ca. 43 meter. Skønsmæssigt må da denne trekants topvinkel anslås til 25 grader, hvilket er lidt mere end de tilsvarende vinkler i Uppsala, Jelling og Tingsted (Falster). Ved disse vier er det også skik og brug at omregne målene til romerfod og vise, hvor pænt runde tal man kan få ud af det. Her skulle så vinkelsiden blive 700 romerfod og grundlinien 140 romerfod, altså som 5 til 1. Nu er der den forskel på et evt. „Ringsted-vi“ og de andre førnævnte, at dette vender den brede ende mod syd, de andre mod nord. Om dette betyder noget i forbindelse med de kultiske forestillinger, man plejer at gøre sig, og om disse er de eneste rigtige, er det ikke let at afgøre. Det kan dog tilføjes, at „viet“ fortsætter i en sydvendt skråning ned mod den nu forsvundne, men dog ikke ubetydelige sø, hvis navn lever videre i det nuværende Søgade. Den gamle søbund, også med rest af en pælebro, skjuler sig flere meter under det kulturlag, der nu danner overfladen.

Midteraksen gennem trekanten og dens toppunkt peger ret nord ud af byen og ned gennem „Strædet“, som er navnet på den nuværende hovedvej 1 fra Nørregades port (forlængst borte) til Benløse Runding. Følger man sigtelinien



12ten 15<sup>de</sup> May Kl. 10.30 i Formiddag. Ringsted 2 Kirken, 3. de Husse, som endnu staar  
 Tugferede Kongen her igjennem i Bjijning efter Branden som var 1771-2

Gronvolds tegning af Frederik V.s korsel gennem Strædet og ind i Norregade.  
 Bemærk de store stendiger ved begge sider af vejen.

herfra videre ret nord, rammes *Thorskilden* ude på marken på matr. nr. 20-a af Benløse by og sogn. Afstanden fra Tingstenene til Rundingen er netop lig afstanden herfra og til Thorskilden.

Navnet „Strædet“ findes på udskiftningskortet over Benløse sogn 1796, men det er ganske givet langt ældre. „Stræde“ er jo en ældgammel betegnelse for landets hovedfærdselsårer, navnet alene siger os noget om denne vejs betydning og ælde. Den har været brolagt meget langt tilbage i tiden, hvad vi ser af kongebreve fra 1600-årene og Ringsted Klosters jordebog 1767<sup>16</sup>). Vi har også set det på stedet ved de store opgravninger, der har fundet sted i vejbanen ved Benløse Runding i forbindelse med reguleringen af vejkrydset her 1955.

Langs begge sider af Strædet løb et mægtigt stengærde i hvert fald på strækningen fra Nørregade til Rundingen. Arealet mellem gærderne havde en bredde af 38 m, altså mere end den nye Halsskov-motorvej, som er 24 m. Det ældgamle stræde har således haft vældige dimensioner. De gamle stendiger ses tydeligt på den bekendte tegning af Frederik V.s kørsel ind i Ringsted by 13. maj 1749, da større dele af byen endnu var under genopbygning efter den store brand 2 år i forvejen. De gamle stendiger findes endnu i hele deres udstrækning på udskiftningskortet over Ringsted Klosters jorder kort efter år 1800. Ældre folk, der kan huske stenhegnene, kan fortælle, at jordoverfladen var lidt lavere indenfor end udenfor. Da man for godt 100 år siden byggede Ringsted sygehus, blev stenene fjernet på denne strækning. Resten, altså det meste af de gamle stendiger, blev liggende i begge sider til omkring sidste århundredskifte, hvor der i

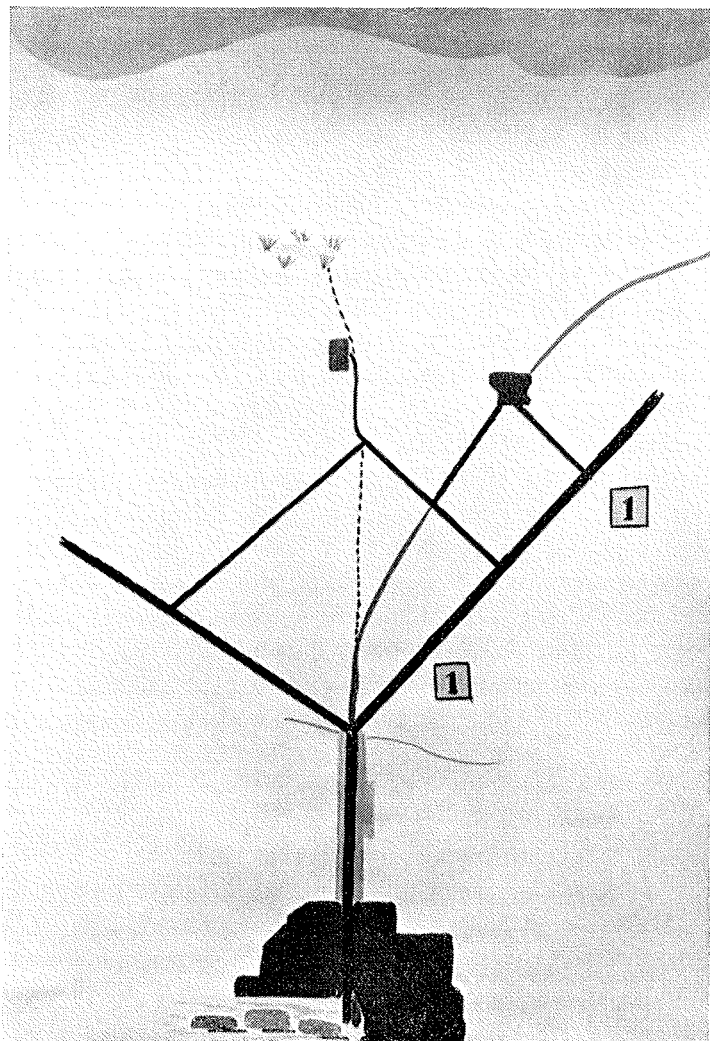
vintertiden, når det var småt med indtjeningsmuligheder, ofte var 12—14 skærveslagere i gang med at forvandle de ærværdige stenhegn til vejmaterialer.

Strædet har fra gammel tid været en del af Alfarvejen over Sjælland<sup>17</sup>). Da den nuværende hovedlandevej (hovedvej 1) blev anlagt i sidste halvdel af 1700-tallet, var det planen at føre den fra Nørregade i lige linie mod Stavedsbro ved østenden af Langesø. De meget betydelige jordarealer, der ville medgå hertil, gjorde denne plan så kostbar, at man foretrak at bevare Strædet som hovedfærdselsåre. Den nuværende hovedvej åbnedes for trafik i 1791, efter at man omkring midten af 1780-erne havde foretaget de nødvendige vejarbejder i Strædet. Vi må altså tilbage i tiden før disse vejanlæg for at få noget at vide om Strædets gamle vejbelægning. Dette er også muligt; thi i Ringsted Klosters jordebog<sup>16</sup>) for 1767 findes følgende: „Så bliver jordebogen at tilføre de på Ringsted amtsstue årlig tilkommende bropenge for broers vedligeholdelse og istandsættelse på Ringsted Closters underliggende grund, såsom:

1. For Kaarsevaadsbroen 10 rdl.
2. For den lange stenbroe fra Ringsted ned på Benløse mark 16 rdl.
3. For to små broer på Benløse mark 2 mk.

o. s. v.

Det er ikke umuligt, at „den lange stenbroe“, som jo lå i Strædet, blev sparet i 1780-erne og endnu ligger som fundament under den nuværende vejbane. At Strædet jo var noget helt for sig selv som tilkørselsvej til tingbyen Ringsted fremgår også deraf, at det var den eneste til byen førende vej, som fra gammel tid har været brolagt. Selv indfaldsvejen fra



Vejforbindelserne fra Ringsted nordud af byen. Ved Rundingen deler vejene sig mod Roskilde og Holbæk. Den gamle Alfjarvej fortsatte ved Rundingen ud over markerne og gennem Benløse by. Den punkterede linie fører til Thorskinden. Øverst i billedet ses Langesø.

(Tegning af J. B. Larsen).

Sorø-siden var grusvej endnu i dette århundrede. Det interessante spørgsmål i forbindelse med Strædet er, om dets oprindelse kan skyldes en forbindelse mellem Tingstenene og Thorskilden.

At brolægningen også har strakt sig ind gennem Nørregade, får vi et vidnesbyrd om så tidligt som i 1585 i det kongebrev, der afslutter striden mellem Benløse bymænd og borgerne i Nørregade om grænsingen i Benløse „Hauflebiergs Fællø“. I kongebrevet<sup>18)</sup> nævnes „de på Nørregade i Ringsted fra *Kornbroen* boende borgere“. Kornbroen skal sikkert forstås som en brolægning og ikke som et brosted med underløb. Muligt kan dette navn tydes som den bro, borgerne gav en kornyddelse for at få vedligeholdt. Altså et forhold svarende til, at klosteret påtog sig at udføre bøndernes pligtarbejde med vedligeholdelsen af „den lange stenbroe“ og andre broer og så i stedet modtog en afgift.

Når vi har beskæftiget os så meget med Strædet, skyldes det for det første, at Strædet var indfaldsvejen til tinget for al den færdsel, der kom nordfra og samledes på landevejene fra Roskilde og Holbæk. Foruden dette er der noget, der taler for, at Strædet også havde den før nævnte funktion at sætte tingpladsen i forbindelse med Thors hellige kilde på matr. nr. 20-a, „Langagergård“, af Benløse by og sogn. Af sagalitteraturen fremgår det, at det navnlig var guden Thor, som var knyttet til tingene<sup>19)</sup>. Hvis Tislund med dyrkelsen af guden Ti eller Tyr har været helligsted for landstinget, kan man måske tænke sig, at Thorsdyrkelsen i en senere tid har afløst Tis-kulten. I hvert fald synes Tislund at ligge meget afsides for tinget og uden påviselig forbin-



*De to hyldetræer, der markerer Stetten.*

(Foto: Strange Nielsen 1954).

delse dermed, ja, uden nogen anden begrundelse end den, der ligger i selve tydningen af navnet.

Men Thorskilden da? Trekantspidsen i Nørregade peger som sagt ganske præcis på den kilde, og Strædet førte lige derud. Ved Benløse Runding var et gammelt galgested, som er udførligt beskrevet i Ringsted-litteraturen<sup>20)</sup><sup>21)</sup>, og som skal have haft sin plads, hvor nu Rundingens gartneri ligger<sup>22)</sup>. Før 1781 fortsatte Strædet fra Rundingen i lige linie ud over Benløse mark. Her bøjede Alfarvejen fra og passerede igennem Benløse by og videre mod Vigersdal med Stavedsbro; men Strædet havde en fortsættelse, der stadig forløb med retning mod Thorskilden. Det gamle marknavn her var „farre-agre“. Selv efter 1791 vedblev „den gamle vej“, som



de ældre kaldte den, at bestå, og den gående færdsel tog endnu i vort århundrede denne vej forbi Langagergård og Thorskilden til Langesø. Ved indgangen til Langagergårds område, nåede færdselsvejen et punkt *Stetten*. Stette er et gammelt ord, som betyder overgang eller indgang — men til hvad? — — Beboerne i Benløse by synes ikke nogensinde at have haft brug for overgang eller indgang her, fjernt fra de gamle vangediger og midt på den åbne bymark. Så langt tilbage i tiden, mindet rækker, har der ejheller på dette sted stået nogen stette eller stente. Alligevel knyttes navnet *Stetten* den dag i dag fast til dette bestemte punkt i bymarken. Selv om det lå ubelejligt for udskiftningens gennemførelse i 1799, lod man det af uforklarlige grunde være urørt, hvilket medførte, at en af de nye veje, som blev en følge af udskiftningen, fik en ejendommelig „blindtarm“, som ellers nemt kunne være undgået. Derved skete der det, at *Stetten* kunne leve videre og nu være indgang til den udflyttede gård matr. nr. 20-a. I dag markeres *Stetten* af to prægtige hylde-træer.

I ældgammel tid kan *Stetten* have været indgangen til det område, hvor Thorskilden findes. Når der nu i det følgende nævnes en række gamle marknavne, som med lidt god vilje kan tolkes i kultisk retning, så skal vi her afstå fra at gøre dette og blot holde os til kendsgerningerne. Disse navne, og flere til, vises på skitsen over Thorskilden med omgivelser. Imidlertid er det ejendommeligt, at så mange navne med eventuelt kultisk præg bunker sig sammen på så lille et område. Lige indenfor *Stetten* lå et skovbevokset område *Almindingen*, hvis ældre form „almønning“ egentlig betyder „for alle mænd“. I hvert fald i Norge bruges dette udtryk

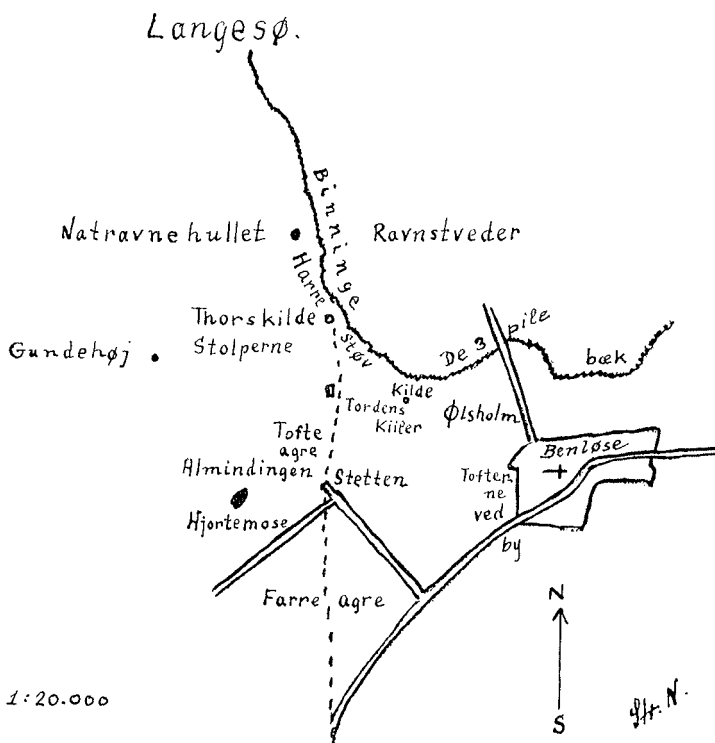
om samlingspladsen ved kirker og tingsteder<sup>23</sup>. Her kan det selvfølgelig lige så godt betyde den fælles skov for alle Benløses bymænd. Bag ved Almindingen ligger det område, der i markbogen 1684 kaldes *Hiorsagre*, hvis navn i dag er bevaret i den på stedet liggende *Hjortemosegård*. Langs med Almindingen træffes navnet *Toftager*<sup>24</sup>) eller *Tofteagre*<sup>25</sup>). Herude midt på den åbne mark står vi altså overfor den kendsgerning, at der har ligget en toft, som markbogen 1684 tydeligt opregner for sig selv til forskel fra „Tofterne ved bye“. Hvad forstås ved en toft? I den store danske ordbog<sup>26</sup>) gengives to betydninger. 1) Om forhold før udskiftningen: „Den til bebyggelse m. m. for den enkelte bonde udskilte (og særligt indhegnede) jordlod“. 2): „Hustomt“. Dansk ordbog for Folket<sup>27</sup> skriver: „Den plads, hvorpå en gård eller et hus er bygget“. Efter dette at dømme skulle det ikke være udelukket, at der virkelig har ligget en bygning på dette sted. Kan en sådan bygning have haft forbindelse med Thorskilden? Det kan tilføjes, at benævnelsen „toft“ er specielt nordisk og menes at gå tilbage til tiden før vikingetogene<sup>28</sup>), altså netop til den tid, der har særlig interesse i denne forbindelse — tiden før kristendommens indførelse i Danmark.

Norden for Benløse by ved vejen til Slangstrup ligger *Øls-holm*, der endnu i dag er kendelig som en holm omgivet af lavt terræn, bl. a. den nu rørlagte *Binningebæk* (Binningerne er sandsynligvis det samme som Benløserne).

Hvis man fra Stetten fortsætter i det gamle færdselsspor, ses det, at dette følger den nuværende gårds indkørselsvej, hvorefter det går ned over skråningen mod lavningen, hvor Binningebækken, nu delvis rørlagt, strømmer gennem dalen mod Langesø. Nederst på skrænten, ligesom på en tunge ud

i lavningen lå *Thorskilden*. Navnet findes i markbogen 1684 i den nærliggende *Thorkilds Kildeås*. På udskiftningskortet 1796 findes også i nærheden *Tordens Kiiler*. En udskrift af udskiftningsforretningen<sup>29</sup>) fra 1796 nævner *Torkens Kilde*. Den mundtlige overlevering bruger navnet *Thorskilden*. Selv om navnet *Tordens Kiiler* vel først og fremmest leder tanken hen på kileformede jordstykker, kan det ikke udelukkes, at betydninger måske er kilder, idet der haves underretning om endnu en forsvunden kilde her. Selve *Thorskilden* var ca. 1½ m dyb og randt med rigeligt, frisk og godt vand. Kilden var nærmest firkantet. En pæl var rammet ned i hvert hjørne, og mellem pælene var sat brædder ved alle fire sider. Desuden var kilden fra gammel tid indhegnet med fire stolper med påsømmede rafter. Lige ved siden af kilden var en vanding på ca. 10×12 alen, som modtog vandet fra kilden. Fra gammel tid var det den almindelige mening, at vandingen var bundløs. Ved dens vestre bred var der en masse marksten, delvis nedsunket i den bløde bund. Måske var de anbragt der, for at kreaturerne kunne få fastere bund at træde på, når de skulle drikke. Men som vi senere skal høre, gives der også en anden forklaring på deres tilstedeværelse.

I begyndelsen af besættelsestiden, vel ca. 1942, blev *Binninge-bækken* rørlagt neden for kilden, fordi den delte engen på en uheldig måde og ikke på denne strækning var skelgrøft. Ved samme lejlighed blev *Thorskilden* og vandingen, der havde afløb til bækken, uddrænet, og det var en vanskelig opgave på grund af de store vandmængder, kilden afgav. Engang prøvede man på at pumpe kilden tom, men i løbet af få minutter var den fuld igen. Da vandingen blev uddrænet, gjorde man den iagttagelse, at der et stykke nede, i kanten



THORSKILDEN og dens omgivelser.

(Tegnet af forf.)

af hullet ved stendynge, fandtes mange ildskørnede sten og små forkullede træstykker, som om der havde været brændt grene af forskellig tykkelse, og dybt i vandingens bund fremkom et ejendommeligt gråt askelag med forkullede træstumper i.

Ved gravning af renderne til Binningebækkens rørlægning gravede man sig i terrænet neden for kilden faktisk igennem en heste-kirkegård, hvor mængder af hesteknogler kom til syne. Blandt disse blev der i hvert fald optalt 7 horsepander, som på en ejendommelig måde lignede hverandre ved, at de alle havde et rundt hul i panden, på samme sted og på størrelse med en valnød, og som kunne tyde på, at hestene var blevet dræbt på samme måde. Dette kan måske forklares som ofring af heste.

Vi vender os nu igen til stendyngen ved Thorskilden. Meget tyder på, at vi her står over for en harg (hørg), altså en hellig stendynge, der har været genstand for dyrkelse. Adskillige steder kender man sådanne dynger ved helligkilder. De er opstået ved, at de, der har besøgt kilden, har „ofret“ en sten til dyngen. Hargen her ved Thorskilden dækkede et område på ca. 4×5 meter og bestod udelukkende af „håndsten“. Ved kildens uddræning blev en del af stenene kørt bort, ialt 4—5 vognlæs. Resten ligger endnu på stedet, men under jordoverfladen. Også stednavnene vidner om hargens tilstedeværelse. Engen neden for kilden kaldes *Hørrestøv Engen*<sup>29</sup>, og de på Søgårds grund (i det gamle Slangerup sogn) nærmest kilden liggende jorder hedder *Store- og små Harrestøv Agre*<sup>30</sup>)<sup>31</sup>). Søgård har matr. nr. 3 af Slangerup by, nu Ringsted Sct. Bendts landsogn. Da „støv“ (Stjøvl) netop betyder vandhul<sup>32</sup>), er disse gamle marknavnes tolkning: „Hargen ved vandhullet“ helt i overensstemmelse med de stedlige forhold.

Terrænet lige oven for kilden ligger samtidig lige bag ved Tofteagre. Dette terræn bærer i markbogen 1684 navnet *Stolpe Ås* og på udskiftningskortet 1796 *Stolperne*. I dalen

neden for Harrestøv-engen lå *Natravnehullet*, og agrene på den modsatte side af Binningebækken hed *Ravnstvederne*.

Selv om man ikke skal lægge for megen historisk vægt på den folkelige tradition, så skal det dog nævnes, at både Strædet og området ved Thorskilden i særlig grad er hjemstedet for gamle sagn om ligtog, forheksede hunde, svævende kvindeskikkelser, mystiske køretøjer, råb fra søen (Langesø) o. s. v. Et af sagnene er der måske grund til at fæste sig særligt ved, nemlig det, der fortæller, hvor farligt det var at færdes ved „de tre pile“, stedet, hvor Binningebækken løb under vejen fra Benløse til Slangerup. Her kunne man nemlig ved nattetid være så uheldig at møde tre hovedløse heste. Folk fra byen, der havde ærinde ved søen efter mørkets frembrud, gik hellere den lange omvej ad Møllevejen<sup>33</sup>). Dette sagn må sættes direkte i forbindelse med de opgravede hesteskeletter.



Da kristendommen kom til landet, blev det sikkert tinget, der fastslog, at den herefter skulle være den gældende tro. Derved tabte en kilde som Thorskilden sin betydning, mens landstinget bevarede sin. Det ligger da lige for, at den nye tro blev knyttet fast til tinget. Her har vi forklaringen på, hvorledes Sct. Bendts kirke blev til. Ringsted by havde sin sognekirke, Sct. Hans kirke, og den daværende lille by havde nok i den. Uden for byen, i kanten af tingpladsen, byggede man så en helligdom — en landstingskirke — for at tingfolket efter gammel skik stadig kunne dyrke deres gud ved de store tingforsamlinger. Hvornår der først er bygget lands-

tingskirke, véd vi ikke. Vi véd heller ikke, om den frådstenskirke, hvis rester stadig ligger under Sct. Bendts kirkegulv, er den ældste landstingskirke, men der er indtil nu ikke fundet spor af nogen ældre kirke. Frådstenskirken rejstes i 1080 af Roskildebispen Svend Nordmand, og det vil altså sige, at det var stiftets gejstlige overhoved, der sørgede for, at det landsting, der havde sin beliggenhed i hans myndighedsområde, fik en god ny frådstenskirke. Der skulle gå mange år, før frådstenskirken udvidedes med et kloster. I sin bog „Ringsted fra Saga til Samtid“ skriver J. V. Christensen, at det er en tradition, at engelske benediktinermunke grundlagde klosteret, og det står i hvert fald fast, at et benediktinerkloster blev det. Desværre skriver han ikke, hvorfra traditionen stammer, eller hvor når det skete. Men i samme forbindelse regner han med det „grå kloster“ og nævner yderst forsigtigt år 1025<sup>34</sup>). Mange forhold vedrørende klosterets oprindelse fortaber sig i det dunkle. Dog må Ringsted Kloster ifølge nyere undersøgelser være yngre end Sct. Knuds kloster i Odense, som blev grundet 1096, og under hvilket Ringsted Kloster til at begynde med var et priorat<sup>35</sup>).

Nationalmuseets store værk „Danmarks kirker“ regner da også stiftelsen af Ringsted Kloster til år 1135. Fire år forinden var Knud Lavard blevet gravsat foran højalteret i frådstenskirken. Det er ved dette alter Erik Emune opretter et regelbundet munkesamlag. begyndelsen til det senere mægtige benediktinerkloster. Kong Erik sikrede det nye klostres eksistens ved straks at skænke det rige gaver. Det kunne se ud, som om det for Erik gjaldt om at få stiftet et kloster, så munkene dér kunne bede for Knud Hertugs sjæl og så iøvrigt værne hans grav og hæve dens anseelse. Det synes således at

stå fast, at kirken er ældre end klosteret. *Den må da være grundet som landstingskirke ved sjællandsfarernes landsting i Ringsted.* Senere hen bliver den tillige klosterkirke, derefter endogså sognekirke for et af de mange middelalderlige Ringsted-sogne og endelig i relativt nyere tid eneste sognekirke.

I omtalen af kongehyldningerne ser vi den nære samhørighed mellem ting og kirke. Efter at klosterets godsmængde var blevet yderligere formeret ved store gaver i 1146 og 1162, skænkede Valdemar den Store i 1164 endnu adskilligt gods dertil<sup>36</sup>). I denne gave er der én ting, der tiltrækker sig opmærksomheden: *Et bol i Benløse.* Kunne det tænkes, at dette bol netop var det område, hvorpå Thorskilden havde sin plads? Størrelsen af dette område svarer ganske godt til et middelalderligt bol<sup>37</sup>). Det som ingen anden ejede var jo kongens, og da navnet Almindingen som tidligere nævnt forekommer ved kilden og i betydningen „kongens alminding“ kan stå i forbindelse med bol-inddelingen, kan dette meget vel pege i samme retning. En undersøgelse af Ringsted Klosters godshistorie og af den samlede bol-inddeling i Benløse by, kan måske bringe mere frem om dette forhold. Hvis Thorskilden — som formodet — har været et kultsted i forbindelse med landstinget, så har den sikkert mistet sin betydning ved kristendommens indførelse. Jordområdet ved kilden blev da på en måde herreløst og dermed kongens. Intet under at han lod det vedblive at være knyttet til tinget, men nu på kristent grundlag.

Ringsteds store udvidelsesperiode falder sammen med den tid, da riget samledes tættere og tættere og det centrale samlingspunkts betydning var stigende. Kristendommens sejr førte med sig, at landstingskirken og klosteret rejste sig ved



kanten til tingstedet, som urokket bevarede sin stilling under den nye tro. Udviklingen gav derved Ringsted en endnu mere fremskudt plads. Som landstings- og kongehyldningsby bevarede den sin centrale plads gennem adskillige århundreder, hvor Valdemarstiden med dens kongebegravelser i Sct. Bendts kirke var kulminationen. Og byen blomstrede og voksede ud forbi Sct. Jørgensgården, så den til sidst ganske indrammede den gamle tingplads og de dertil førende vejlinier.

Hvornår blev der da holdt landsting i Ringsted? Faktisk på alle tider af året, men to eller måske tre tingdage skilte sig særligt ud i årets løb. Det første af disse var „søgnetinget efter julehelgen“, som svarer godt til snapstinget i Viborg og til „disetinget“ ved det store tingsted Uppsala. Dette ting afholdtes ved fuldmåne efter første ny efter helligtrekongersdag, altså i tiden 20. januar til 20. februar. På dette, årets første store ting i Ringsted plejede adelen at møde op. Det var på et „søgneting“, den 20. januar, anden onsdag efter helligtrekonger 1535, at fru *Anne Meinstrup* blev dræbt, da hun modigt som eneste af adelsstand sammen med sine to datter-døtre mødte frem i grevefejdens dage<sup>38</sup>). Begivenheden har gjort så stærkt et indtryk, at folkemindet endnu kan fortælle derom:

Da adelsfruen Anne Meinstrup fra borgen Valsø ved Langesø i året 1535 blev slået ihjel under grevefejden på Ringsted landsting, blev hendes krop revet i 3 stykker. Derfor ligger der 3 sten på torvet — en for hvert stykke<sup>39</sup>).

Også ved denne lejlighed gives et bevis for, at landstinget og Sct. Bendts kirke var naboer. Det var nemlig denne om-

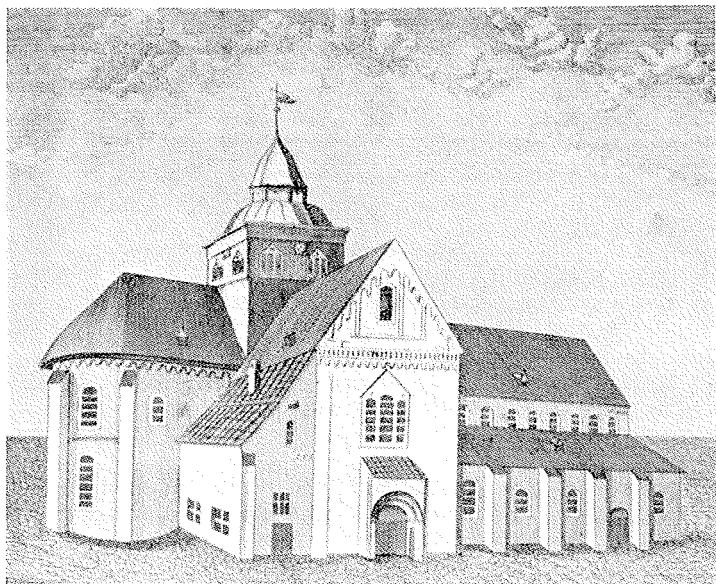
stændighed, der muliggjorde, at de to adelsfrøkener slap ind i kirken og op i tårnet og dermed frelste livet.

Midsommertinget fra omkring Sct. Hansdag hørte også til de store landsting. Det var på et sådant ting, Valdemar den Store d. 25/6 1170 lod sin lille søn Knud (VI) kåre til sin efterfølger. *Erik af Pommeren* holdt 2/7 1421 ting om Sønderjylland, og prins *Christian (IV)* hyldedes som den sidste konge her 8/7 1584. Den øverste leder af landstinget var landsdommeren, og mange af Danmarks dygtigste mænd har gennem århundreder afløst hverandre på denne fremskudte post. Langt tilbage i middelalderen kendes navne på landsdommere, selv om en række af disse langt fra haves komplet. Det tredje store ting synes henlagt til august måned.

Fra de ældste tider foregik tinget under åben himmel uanset vejret. Først i 1584 blev det anderledes, idet et kongebrev<sup>40</sup>) af dette år forordnede, at der fremtidigt skulle holdes landsting i det nordre kapel i Ringsted kirke, fordi der ikke tidligere havde været noget vist domhus. Herved knyttes tinget og kirken så stærkt sammen som ingensinde før, ja, så stærkt, at tinget flyttedes fra den traditionelle plads. Det er i god overensstemmelse med denne flytning, at samtlige landsdommeres våbenskjolde siden reformationen er ophængt på landstingets plads i kirken. Sjællandsfarernes landsting i Ringsted ophævedes 1805. Af tingets ældgamle funktioner var der efterhånden kun domsmyndigheden tilbage, den der i vor tid eksisterer under navnet Østre Landsret. Ligesom Viborg stadig er sæde for Vestre Landsret, burde Ringsted i dag have huset Østre Landsret. Ved Sct. Bendts kirkes brand 1806 gik det så hårdt ud over domhuset, at det måtte nedrives. Der var jo ingen brug for at genopføre det.

På billedet af Sct. Bendts kirke i *Reyersens* bog<sup>41)</sup> ses det gamle domhus som en temmelig ordinær bygning med egen indgang fra nord.

På sjællandsfarernes ældgamle samlingsplads, hvor den farende trafik over Sjælland stadig foregår, men sjældnere gør ophold, ligger de tre gamle, glatslidte tingsten. De fortæller Danmarkshistorie til enhver, der vil standse op og dvæle ved dem. Urokket ligger de på deres plads, og ved deres navn og beliggenhed vil de til sene tider fortælle om sjællandsfarernes retslige og religiøse samlingssted.



*Sct. Bendts kirke; set fra nord „Landstingshuset“, hvor de nordre sidekapeller nu er.*

(Efter A. Reyersens: *Beskrivelse over Sct. Bendts kirke* 1779).

## NOTER OG HENVISNINGER

- 1) J. V. Christensen: Ringsted fra Saga til Samtid. Side 36—39.
- 2) Iflg. Danske Kancelliregistranter 1535—50, s. 108, gives der 12. 11. 1539 rigsråd Claus Bille fri birkeret i Allindemagle sogn.
- 2a) „Mulstrupmarkens gåde“. Kronik i Ringsted Folketidende 12. 5. 1959.
- 3) Den latinske udskrift af Saxo og dens oversættelse skyldes historikeren, lektor, dr. phil. J. O. Arhning, Roskilde.
- 4) Som note 1, side 34.
- 5) Arthur G. Hassø: Ringsted Købstads Historie I, s. 188.
- 5a) Mere om Sct. Jørgensgården og kirkesognene i Ringsted i A. Strange Nielsen: „Da Ringsted bestod af mange sogne“ (Ringsted Folketidendes julenummer 1959).
- 5b) Kong Erik Plovpenning, der myrdedes på Slien, dyrkedes som helgen.
- 6) A. D. la Cour: Viborg Landsting. — I Viborg Købstads Historie I, s. 122—202.
- 6a) Som note 5, side 294.
- 7) Gudmund Schütte: Hjemligt Hedenskab. Side 206—16.
- 8) Som note 5, side 33 og note 1, side 14.
- 9) P. G. Thorsen: Danmarks gamle Provindslove (Nordiske Oldskrifter nr. 13) 1852, side 66.
- 10) Diplomatarium Ringstadense (RA), afskrifter nr. 2 og 3. Her efter Hassø: Ringsted Købstads Historie I, side 33.
- 11) J. V. Christensen, Thorkild Gravlund og Arne Hoff: Tingstenene på Ringsted torv og Sjællands landsting (Særtryk af Ringsted Folketidende 1934).
- 12) Meddelt 30. 1. 1956 af rentier Hans Knudsen, Ringsted, født 1865.
- 13) Meddelt 23. 11. 1959 af borgmester Knud Svendsen, Ringsted.
- 14) Brev af 7. 6. 1957 til forfatteren fra dr. Gudmund Schütte.
- 15) Gudmund Schütte: „Den hellige H-stav, en dansk tros-mode“ i Hjemligt Hedenskab, s. 206—16.
- 16) I Ringsted Klosters godsarkiv (Landsarkivet for Sjælland m. v.).
- 17) A. Strange Nielsen: Alfarvejen over Sjælland (Hist. Samf. s. årb for Sorø amt 1957, s. 17—43. Ledsaget af et vejkort opmålt 1771.
- 18) Kancelliets brevbøger 15. 3. 1585.
- 19) Vilh. la Cour: „Hedenske Helligdomme i Danmark“, I festskrift til Johs. C. H. R. Steenstrup på 70-årsdagen (1915), side 3—4.

- 20) Kancelliets brevbøger 4. 2. 1588.
- 21) Danske Magasin, 5. række, bd. 1, side 269—71.
- 22) Som note 12.
- 23) Kulturhistorisk Leksikon for nordisk Middelalder, bd. 1, side 95.
- 24) Markbogen 1684 for Benløse bys jorder (Rigsarkivet).
- 25) Udskiftningskort, original 1 for Benløse bys jorder (Matrikelsarkivet).
- 26) Ordbog over det danske Sprog, bd. XXIV, side 88.
- 27) Dahl og Hammer: Dansk ordbog for Folket, bd. II, side 435.
- 28) Kristian Hald: Vore Stednavne, side 96.
- 29) Udskrift af udskiftningsforretningen for Benløse by til brug ved degnen Hansens klage over at være fornærmet ved tildeling af jordlod, dateret 14. 11. 1800. I Ringsted og Sorø amters landvæsensprotokol, side 186 (Landsarkivet).
- 30) Udskiftningskort (original 1) for Slangerup by, Ringsted Sct. Bendts landsogn (Matrikelsarkivet).
- 31) Markbogen 1684 for Slangerup by, Ringsted Sct. Bendts landsogn (Rigsarkivet).
- 32) Johannes Steenstrup: Danske Stednavne, side 103.
- 33) Meddelt af fru Kristine Mortensen, Benløse.
- 34) Se note 1, side 28—29.
- 35) Se note 23, bd. 1, side 453.
- 36) Som note 5, side 65.
- 37) Johan Hvidtfeldt: Håndbog for Lokalhistorikere, side 165.
- 38) A. Strange Nielsen: Riddervoldene og Valsøgård. I Historisk Samfunds årbog for Sorø amt 1959, side 104—05.
- 39) Meddelt af handelsmand Christoffer Johansen, Benløse.
- 40) Forordninger og Recesser, bd. 2, side 266, dateret 22. 9. 1584.
- 41) Beskrivelse over Sct. Bendts kirke i Ringsted, ved Andreas Reyer- sen, København 1779.